

Јово Михаљевић

РАД ПАРТИЈЕ И СКОЈА У ЈЕДИНИЦАМА ЛОВЋЕНСКОГ ОДРЕДА У ПРОЉЕЋЕ 1942. ГОДИНЕ

Формирањем ударних батаљона током априла 1942, створени су повољнији услови за интензивнији рад Партије и Скоја у јединицама Ловћенског одреда. Мада су ове јединице на терену Катунске нахије биле, тако рећи, стално у покрету, на развученим положајима, или су биле често ангажоване у борбама, њихово се људство могло окупљати на састанке ужег или ширег састава лакше него раније, тј. док су се борци налазили код својих кућа, окупирани разним породичним и другим обавезама, које су им отежавале чешће присуство на састанцима. Ако, уз то, имамо у виду чињеницу да су читав старјешински кадар и више од половине људи у јединицама овог одреда тада, а и касније, све до формирања 4. и 5. црногорске бригаде, сачињавали чланови Партије и Скоја, онда је јасно: колика је била моћ тог политичког актива да обезбиједи досљедно спровођење ставова Партије у јединицама Ловћенског одреда по свим важнијим питањима. У истим или сличним условима живјеле су и дејствовале тада јединице и других одреда на терену Црне Горе и Боке, које су на основу упутстава и директива Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору и Бокву, односно ставова и директива Централног комитета Комунистичке партије Југославије, кроз веома различите форме и облике организовале богат унутрашњи живот и тако, у ратним условима, омогућавале стално васпитавање и уздизање кадрава.

С обзиром на ограниченост простора која произлази из карактера овога скупа, покушаћемо да ово поткријепимо само неким подацима о политичкој активности која се одвијала у батаљону „13. јул“, односно првом батаљону Ловћенског одреда, у периоду од мјесец и по дана, тј. од краја априла до средине јуна 1942. године, гледано кроз рад партијског бироа тог батаљона, партијских ћелија, руководства и актива Скоја и других часова и конференција које су у том периоду одржаване у батаљону. Из дневних редова и дискусије на тим састанцима могуће је, до некле, сагледати и стил рада Партије и Скоја у датим условима,

односно ширину политичке активности која се у јединици одвијала, као и неке слабости које су у том раду дошле до изражаја.¹

Двадесет осмог априла одржан је на положају састанак Батаљонског бироа Партије, коме је присуствовао и један инструктор Централног комитета КПЈ и на коме је разматрана политичка ситуација у Црној Гори и утицај те ситуације на стање у јединицама. Друга тачка дневног реда била је дискусија о прослави Првог маја.

Истог дана, на састанку Батаљонског комитета Скоја, размотрено је како да се изврши подјела рада по секторима, како смо онда то звали, и како да се у оквиру тих сектора ангажује сама организација. Основни је сектор био политички, а затим су слиједили: организациони, војни и културно-забавни. У батаљону, који је тада бројао око 150 бораца, било је око 50 чланова Партије и око 60 чланова омладинске организације. У омладинској организацији већину су чинили чланови Скоја. На састанку је прорађена директива ЦК Скоја о формирању тзв. језгара у четама, које су имали да сачињавају скојевци и најбољи омладинци из чета. Како је било предвиђено, то језгро требало је да буде покретач и носилац политичке активности међу читавом омладином у чети. Ова директива о формирању језгара није била дугога вијека, јер је убрзо за њом стигла друга, којом се дало тумачење да би таква организациона форма у ствари сужавала политичку активност међу омладином у јединицама и да се језгра, тамо гдје су била већ формирана, укидају.²

Двојици чланова Батаљонског комитета Скоја упућена је на овом састанку озбиљна критика због недовољне активности омладинске организације у њиховим четама посљедњих дана.

Тридесетог априла одржани су по водовима састанци омладине у другој чети 1. батаљона. С обзиром да је омладина сачињавала гро чете, није било могуће повући истовремено све омладинце са положаја, па је то учињено у кратким размацима по водовима. Инструктор Окружног комитета Скоја, који је присуствовао овим састанцима, истакао је да омладинци морају бити

¹ Подаци за ово саопштење коришћени су из дневника који је аутор водио у току рата.

² У инструкцији ЦК Скоја од марта 1942. о задацима скојевских организација у партизанским јединицама, поред осталог, каже се:

„1. многи наши другови су стварањем актива по четама поставили скроз секташки и погрешно ствар. Наиме, и поред тога што у четама има највећи број омладине и то добре, одане и борбене, омладински активи се врло често састоје од 4—6 омладинаца, језгро од 2—3, тако да десетине омладинаца у свакој чети, поред вишемесечног учешћа у свим борбама, по мишљењу неких наших другова, не заслужују да буду чланови скојевског актива. Уместо одржавати састанке актива на којима би били сви омладинци, оно једаред се састају 5 као актив, једаред три као језгро, а трећи пут сви на конференцији чете. Овакав рад не само да захтева много више састанака, него омета брз развој и идеолошку изградњу младих комуниста.“ (Зборник НОР-а, том IX, књ. 1, стр. 187.)

примјерни у дисциплини и извршавању свих задатака који се пред њих постављају у чети.

Због развучености положаја батаљона (малобројне чете су посједале по 1 до 2 километра линије фронта, на непрегледном терену), прослава Првог маја била је попраћена предавањима у оквиру водава.

На састанку партијске ћелије митраљеског вода, одржаном на сам Празник рада, у присуству једног члана Покрајинског комитета Партије, прорадили смо Отворено писмо ЦК КПЈ упућено свим организацијама и члановима КПЈ Црне Горе и Боке о грешкама комуниста, о тумачењу политичких догађаја и посљедицама које су те грешке изазвале на терену. Под тачком дневног реда: критика и самокритика — анализирали смо слабости које је неколико чланова ове ћелије испољило у погледу неодговорног односа према добивеним задацима, чиме су, како смо то тада формулисали, показали „недовољну партијност“.

Дневни ред састанка Батаљонског бироа одржаног 6. маја био је:

1. политичка ситуација,
2. организационо питање,
3. дискусија и наредни задаци,
4. критика и самокритика и
5. разно.

Овај састанак био је, у ствари, припрема за састанак партијског актива батаљона, који је одржан истог дана у присуству замјеника комесара Ловћенског одреда. Послије свестране дискусије о проблемима у јединицама, он је дао доста оштре оцјене стања у батаљону: да није било довољно политичког рада, да су се комунисти заборавили у погледу одговорности коју имају у одржавању дисциплине и да се то негативно одразило на читаво морално-политичко стање у батаљону, па је због тога умањена и његова борбена способност. Поред објективних тешкоћа: глади, зиме, лошег смјештаја и слабе одјеће и обуће, то је, по његовим ријечима, утицало да су се деморалисали и физички отпорнији борци, којих још има у батаљону, иако је већи број бораца на граници физичких могућности. На крају, он је указао на непосредне задатке који стоје пред комунистима батаљона.

На састанцима омладинских актива, одржаним по водовима и четама у наредна два-три дана, указано је на проблеме како их је оцијенио батаљонски биро Партије и овај партијски актив.

Петнаестог маја прије подне одржан је састанак у првом, а послије подне у другом воду 1. чете, а 16. маја састанак ћелије митраљеског вода прије подне, а састанак батаљонског бироа Партије послије подне. Послије анализе стања у батаљону, на састанку Бироа дата је претпоставка да је могуће очекивати и даље дезертерство бораца у четама. Било је дана када је дезер-

тирало из поједине чете по 5—6, па и више бораца, све због лоших услова и бесперспективности која је била захватила један број људи.

Кад није било борбе, дешавало се да се у истој чети или у истом воду, тј. са истим људима, одрже по 2—3 састанка дневно. Али ипак, све то није помогло да се обезбиједи такво стање које би задржало људе на положају и спријечило осипање јединица. И поред све интензивности рада партијске и скојвеске организације, један број људи је напуштао положај и одлазио у правцу својих села.

И тако, из дана у дан, ређали су се састанци комуниста, скојеваца, омладинаца, одржавана су политичка предавања и прорађиване редовно радио-вијести и други материјали који су у оскудном броју примјерака стизали на положај. Стално је указивано људима на грешке и пропусте — све у циљу одржавања што бољег моралног стања у батаљону.

Оцјењујући данас форме тог рада и активности Партије и Скоја, могли бисмо да констатујемо да је, и поред успјеха који је он дао, у њему било крутости и формализма, што је донекле умањивало значај тих бројних састанака, односно настојање Партије да одржи борбени морал код људи.

Објективни услови у којима су живјели и ратовали доводили су сами од себе људе пред дилемом: остати и продужити у тим тешкоћама, или се вратити кући па, уз бољу исхрану и смјештај, наставити легално или илегално и даље борбу. А атмосфера у јединицама била је таква да људи просто нијесу смјели да кажу, ако би их неко и упитао, да су гладни.

Сви они који су напуштали јединице били су оквалификовани као дезертери и издајници, без обзира на то што су, бар што се тиче састава и јединица Ловћенског одреда, по својој идеолошкој оријентацији и убјеђењу били везани једино за циљеве Комунистичке партије Југославије. Недостајала је, свакако, на тим састанцима, једна шира и разумнија анализа свих оних таних људских компонената које су појединце тјерале да напусте јединицу. Географска близина роднога мјеста и нада да ће успјети да се пробије кроз положаје Италијана и четника, те да ће се домоћи свог дома и тоpline коју му је он од дјетињства пружао, вукла је човјека натраг. Не познајући ситуацију у позадини непријатеља, појединци су се рјешавали на веома ризикантан корак, који их је водио право у чељусти немилосрдног непријатеља, а на другој страни одвајао их од сабораца са којима су до тада равноправно дијелили признање за побједу и успјехе које су заједнички постизали.

Једностраност у оцјенама узрока неких појава, у овом случају дезертерства (са терена Катунске нахије) једног броја бораца Ловћенског одреда, била је пратећа појава многих састанака одржаних тих дана. Зато изучавање садржаја и метода рада Партије у руковођењу борбом и у васпитању људи током рата и

револуције 1941—1945 не искључује критичке анализе тог рада у појединим фазама рата и посебно за поједине рејоне, односно јединице које су на тим рејонима у одређеним периодима боравиле. Напротив, такве анализе ће нам помоћи да се комплексније сагледају сви они сложени услови борбе и да се реалније оцијене одређене слабости које су неминовно пратиле сам ток револуције. Такав прилаз био би драгоцјен при изучавању политичке историје рата и револуције народа и народности Југославије, и он би знатно помогао историчарима у потпунијој обради једног од најзначајнијих периода у историји наших народа.